

PRISTÄVLINGEN AVGJORD!

Tävlingsens segrare Bengt Krantz presenteras nu iklädd priströjan på den plats där tävlingsbilden togs.

I nr 3 av EP utlystes en tävling där medlemmarna utmanades med en bild: Hembygdsföreningens Anders Florgård diskuterar med Peter Nyström om Första steget på sista steget. Vad handlar det om?

Priset var en T-shirt med varglappsmotiv i svart och mönjerött från Gustav III:s tid. År 1773 fanns varg på Lovö och varglapparna skrämde vargarna mot jägarna.

Bengt Krantz mailade in rätt svar: Bilden föreställer hembygdsföreningens arbete med nya informationsskyltar längs Fornstigen! Rätt! Rätt! Rätt!

OCH NU BLIR DET EN NY TÄVLING!

Bilden är en centralt placerad information om några centrala personer i Lovös och Sveriges historia. Vilka är personerna och var kan man hitta informationen?

Svaret kan skickas till:

Bertil Ottoson

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

eller: bertil.ottoson@mail.amnesty.se

Priset är liksom vid förra tävlingen en varglappströja.

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR!

ORDFÖRANDENS SPALT

Vilken härlig blandning artiklar i det här numret! Från Gustav III till Berga torp. Alla ser inte sambandet mellan de som lever i överflöd, till exempel kungar och drottningar med sina hov, och de som arbetade ihop till detta överflöd. Under lång tid behövde Drottningholms slott med sidofunktioner all produktion på Lovö. Redan Gustav Vasa och hans söner köpte eller bytte till sig alla gårdar på Lovö. De som arbetade hårdast var torparna med orimliga arbetstider och mager lön i natura. På torpen bodde den billigaste arbetskraften i jordbrukarsamhället, även på Lovö. Torparna flyttade ofta till nya gårdar för att få det bättre. Det syns i husförhållningarna.

Vi hoppas att konflikten med Ekerö pastorat kan lösas utomrättsligt. I Solna tingsrätt lade Lovö hembygdsförening fram bevis från kyrkans egna dokument att vi äger Grindstugan vid Lovö prästgård.

Vi ska inte vara med vid julmarknaden på Drottningholms teaterplan i år. Marknaden är annorlunda nu då ett bolag sköter den. Allt som visas och säljs där har inte som tidigare koppling till kommunens näringsliv och det lokala förningslivet. Jag minns då folk flockades kring mig för att i Amnestys regi köpa lotter med vinst på varje lott. I höst hade vi ett liknande lotteri för hembygdsföreningen vid marknadsdagarna på Rörby. Det gick jättebra och blev uppskattat. Mer!

Nu är den nya skyltningen runt Fornstigen klar. Vilka fina bilder! Vilka intressanta texter! En bra början är att gå från Lunda över fornlämningarna mot Berga. På några hundra meter lär du dig en hel del om bronsålderslivet på Lovö. Invigningen blir i vår. Styrelsen har utsett en arbetsgrupp som ska börja med att bjuda in de vi vill ska ge glans åt tillställningen.

Vi har trevliga planer inför 2015. Vårprogrammet lovar bli något extra och kanske vi får råd att rusta upp och förnya Lovö hembygdsmuseum vid Hogsta

Bertil Ottoson

Församlingsprotokoll visar att Grindstugan vid Lovö prästgård i själva verket såldes redan 1925 till kyrkoherde Bruncrona och därefter till kyrkoherdarna Fröberg och Frostenson.

Pastoratet stämmer Lovö hembygdsförening

Konflikten med Ekerö pastorat om Grindstugan vid Lovö prästgård har pågått i mer än ett år.

Den 30 maj 2014 skickade Ekerö pastorat (genom advokatbyrån Landahls) en stämning till Solna tingsrätt med yrkandet:

"att rätten förpliktar Lovö hembygdsförening att genast avflytta från fastigheten Ekerö Lovö Prästgård 1:7 vid äventyr av

avbysning på egen bekostnad."

Sakfrågan handlar om att pastoratet inte erkänner att vi äger Grindstugan och därmed att vår uthyrning inte vilar på laglig grund.

Någon vecka innan den muntliga förberedande förhandlingen vid tingsrätten – den 6 november – hittade jag de viktigaste dokumenten, protokoll från Lovö församlings Kyrkoråd och Kyrkofullmäktige. De

visar att Grindstugan sedan 1925 har ägts av kyrkoherdarna Bruncrona, Fröberg och Frostenson.

Ur Lovö kyrkofullmäktiges protokoll den 15 december 1953, § 35: *"Föredrogs KyR:s förslag angående öfverlåtande af den s.k. Grindstugan till Kyrkoherde Anders Frostenson och beslöt i enlighet med förslaget: att Grindstugan i befintligt skick öfverlätas till Kyrkoherde Frostenson mot en köpeskilling av kr 2000:- /två tusen/ att erläggas i betalningsterminer, som må fastställas af KyR samt att på fastigheten nu hvilande byresfordran öfverlätas på Kyrkoherde Frostenson."*

Vår sammanfattning (genom advokatbyrån Legio): *"Det ovan anförda styrker att Grindstugan överläts till Anders Frostenson under 1953 och att han med laga rätt och bindande verkan därmed kunde överlåta stugan vidare till Hembygdsföreningen på det sätt som skett."*

Vi kan alltså bevisa att Ekerö pastorats stämning inte vilar på laglig grund.

Lovö hembygdsförening har tidigare haft gott samarbete med Lovö församling. Kyrkoherden var tidvis hembygdsföreningens ordförande.

Jag var under en period Lovö församlings revisor. Vi hade samarrangemang och församlingen bidrog ekonomiskt till de utflykter vi gjorde med många av församlingens äldre som deltagare.

Efter sekelskiftets omorganisation av Ekerö pastorat är situationen som förvandlad. Ska vi kunna ha något framtida samarbete med kyrkan måste Ekerö pastorat dra tillbaka sin stämning mot Lovö hembygdsförening.

Hembygdsföreningens advokat-kostnader betalas genom Hembygdsförsäkringens rättsskydd. Själva behöver vi bara betala självriskan, en mindre summa. Vi har en väldigt förmånlig försäkring säger Legio.

Årsstämman den 11 april gav styrelsen fortsatt mandat att hantera konflikten och styrelsen har utsett en förhandlingsdelegation, Maria Halkiewicz samt Eva och Bertil Ottoson.

Att vi bevisligen äger Grindstugan öppnar för alternativa lösningar. Medlemmarna i Lovö hembygdsförening kommer att få fortsatta rapporter i EleonoraPosten.

Bertil Ottoson

GUSTAV III

– kung och revolutionär

Då jag erbjudits att skriva i Eleonora-Posten tar jag tillfället i akt att skriva om Gustaf III som jag detta år läst in mig på för att skriva monologen "Jag Gustaf III, älskad, hatad, beundrad, förtalad" för Haga Brunnsvikens vänner Hagafest i augusti. Premiären ägde rum den 22 augusti på Riddarhuset i den sal där kungen genomdrev Förenings- och säkerhetsakten och därmed gav fjärde ståndet rättigheter.

Inför och under arbetet med Gustaf III monologen denna vår läste jag biografier, brevsamlingar, samtida memoarer, svensk och internationell historia, dramatik och kulturhistoria. Jag läste också böcker om idéströmningar särskilt upplysningstankarna om alla människors lika värde. De kom att hyllas av både krönta huvuden och revolutionärer. Gustaf III var bådadara.

Jag träffade många som var entusiastiska över Gustafs insatser på det

estetiska området. Många tyckte som Tegnér:

Där låg ett skimmer över Gustafs dagar/ fantastiskt, utländskt, flärdfullt om du vill,/ men det var sol däri, och, hur du klagar,/ var stodo vi, om de ej varit till?

Tog jag upp hans politiska insatser blev tonen en annan: Han gjorde ju revolution, gjorde sig enväldig! Förlösade landets pengar på sina nöjen, på teater! Uppträdde själv på scenen! Man har läst historiker som hävdar att han saknade en sann och äkta personlighet, att han

därför iscensatte politik för att få se sig själv i huvudrollen. Värst var det väl ändå när han öppnade krig mot Ryssland bara för att få spela en hjälteroll! Men han hade det ju besvärligt där hemma, med sin fru och sin mamma och kärlekslivet och alla rykten och adeln som hatade honom. Och var han inte lite

konstig? Man har sett honom på teatern, på operan och i TV-rutan, så man vet ju! En feminin teaterkung som rör sig lite fjantigt och bryter på franska!

Det var så Lars Hansson tolkade Strindbergs Gustaf III 1904 och hans tolkning har nu i över hundra år fått stå oemotsagd. Men läser man samtida källor får man veta att Gustav III talade oklanderlig svenska och hade en djup, klangrik röst. Det är inte alldeles lätt att få rätt på Gustaf III. Ryktesspridningen och förtälet, som var i gång redan under hans liv och än mer efter hans död, förvirrar. Många fanns som hade intresse av att svärta ned Gustaf III. Hans fiender fanns bland adeln, men också i den nya kungaätten, som gärna ville framstå som överlägsen den förra, på det att ingen måtte önska den förra tillbaka. Även kungens bror hertig Carl hade sina skäl till missnöje. Kungen hyste en inte helt ogrundad misstro mot sin bror och släppte inte in honom i sitt sjukrum, då han skrev sitt testamente. I detta testamente förordnade han den sittande regeringen som förmyndare för den minderåriga

*"Där låg
ett skimmer över
Gustafs dagar
fantastiskt,
utländskt, flärdfullt
om du vill..."*

sonen, med baron Gustaf Mauritz Armfeldt som överståthållare. Hertig Carl, som själv ville leda förmyndarregeringen, rev sönder kungens testamente med motiveringen att det inte var skrivet med Gustafs handstil. Om detta står att läsa i de anteckningar som kungens handsekreterare Gudmund Jöran Adlerbeth förde. Men det förtogs av historikerna.

Det går sakta upp för mig att Gustafs samtida och efterkommande i växlande utsträckning använde honom för egna syften. Jag har i mitt arbete inriktat mig på att söka rätt på hans egna syften. En rätt annorlunda kung framträder då under arbetets gång. Jag finner att Gustav III varken var hjälte - utom möjligen vid slaget i Svenskund - eller skurk - annat än i de adliga sammansvurnas ögon; att han inte var maktgalen, inte schizoid och inåtvänd och inte heller en teatertok som gick vilse i verkligheten. Han var förvisso teaterintresserad men hans samarbete med skådespelare gav honom möjlighet att utforska hur människor agerar i konflikter - även utanför scenen.

Nytt ljus kastas över Gustaf III:s

agerande då jag läser hans brev, där han skriver personligt och spontant om stort och smått. Han beskriver möten, reagerar på människor han mött, böcker han läst, tankar som tilltalar honom och tankar han skyr. Han skriver om hänsynlöst överdåd och om fattiga som tigger vid vägrenen.

Vid Gustafs trontillträde styrs Sverige av Pechlin och Mössorna, som i sin tur styrs av Katarina II av Ryssland genom rikligt tilltagna mutor. Frihetstiden har gått överstyr, folket svälter och kungens adliga rådgivare, bland andra grevarna Tessin, von Scheffer och kanske också von Fersen, råder honom att ta makten. När reformerna sedan leder till att adeln fräntas sina privilegier, blir de hans mäktiga fiender - och de får stöd av Katarina II.

I mitt skrivarbete flyter då och nu samman. Katarina II ansåg sig behöva skydda den ryska befolkningen i andra länder. Hon infiltrerade, destabiliserade och annekterade Krim - alldeles som hennes sentida efterföljare Putin. Hon fortsatte med delar av Polen och Balkan.

Putin har fortsatt med Ukraina. Katarina lämnade inte Sverige i fred. Hon hade inga ubåtar, men hon hade en ambassadör som understödde den adliga oppositionen och hon försökte enligt Adlerbeth vid två tillfällen med rikliga summor muta Axel von Fersen att mörda kungen - något greven

med förakt avvisade. Om detta tiger de historiker som skrivit om Gustaf III. De flesta hävdar tvärtom att Sverige på intet sätt hotades av Ryssland och att det krig kungen startade var ett uttryck för hans önskan att spela hjälte. Uppgiften har de hämtat från en förtalsskrift som publicerades strax efter kungens död: "...av naturen feg ville han synas djärv och förakta all fara" men var "nog aktör för att med sanning spela rollen av hjälte."

Varför förtiger 1900-talets historiker hotet från Ryssland och Katarinas planer på att återinföra frihetstiden och göra Sverige till ett lydrike? Vi får inte lära oss vad som kan hända, eftersom vi inte får lära oss vad som hänt.

Gunnel Bergström

*"Han
gjorde sig ju
enväldig!
Förstörde landets
pengar på sina näjen,
på teater! ... Och
var han inte lite
konstig?"*

Det "Dalinska monumentet" vid Lovö kyrka.

Dalinska monumentet

Lovöliv under 1800-talet hette en artikel i förra numret. Den byggde på protokoll från Lovös sockenstämmor. Det kommer fler.

Sockenstämmorna är historiskt belagda sedan 1400-talet. Från början var sockenstämmans viktigaste uppgifter att bestämma om kyrkans inkomster och utgifter och om bygande och reparation av kyrka och prästgård. Från 1700-talets mitt ökades antalet ickekyrkliga uppgif-

ter, exempelvis fattigvård, folkundervisning, sjukvård, nödhjälpsarbeten, att bilda brandstodsföreningar samt att övervaka väghållning, snöplogning, ordning och sedlighet.

Lovö sockenstämma sammanträdde den 14 juli 1836 i kyrkans sakristia. Av protokollet framgår att man länge diskuterade det "Dalinska monumentets" förfallna skick och att detta flera gånger tidigare påpekats.

Sockenmännen hade "för detta

ändamål till höga Ståthållar Embetet å Drottningholm ingått med förfrågan, hvilken denna reparationsskyldighet egentligen ålåg." Man hade fått till svar att Kungsgården inte kunde ta något ansvar för monumentet, eftersom det varit bekostat av drottning Lovisa Ulrikas enskilda medel.

Vid flera sammanträden senare var denna fråga uppe och i protokoll från stämmans möte 10 augusti 1851 (femton år senare!) noteras att gravmonumentet bekostats av Drottning Lovisa Ulrika, att inga medel då avsatts för underhåll och att de gravsattas efterlevande inte kunde belastas med detta. Efter förnyad framställning hade så Ståthållaren beslutat att slottskassan skulle stå för reparationen. Det preciserades att det främst gällde rengöring av "pyramiden" med inskriptioner. Stämman fastställde kostnadsförslag som skulle insändas till Ståthållarämbetet.

Den grav det här gäller är intressant – för att inte säga enastående i sitt slag.

Drottning Lovisa Ulrika bestämde att två mycket förtjänta personer skulle begravas här och vi vet mycket om dem. Båda var på sin tid utsedda till lärare för kronprinsen Gustaf (senare Gustaf III).

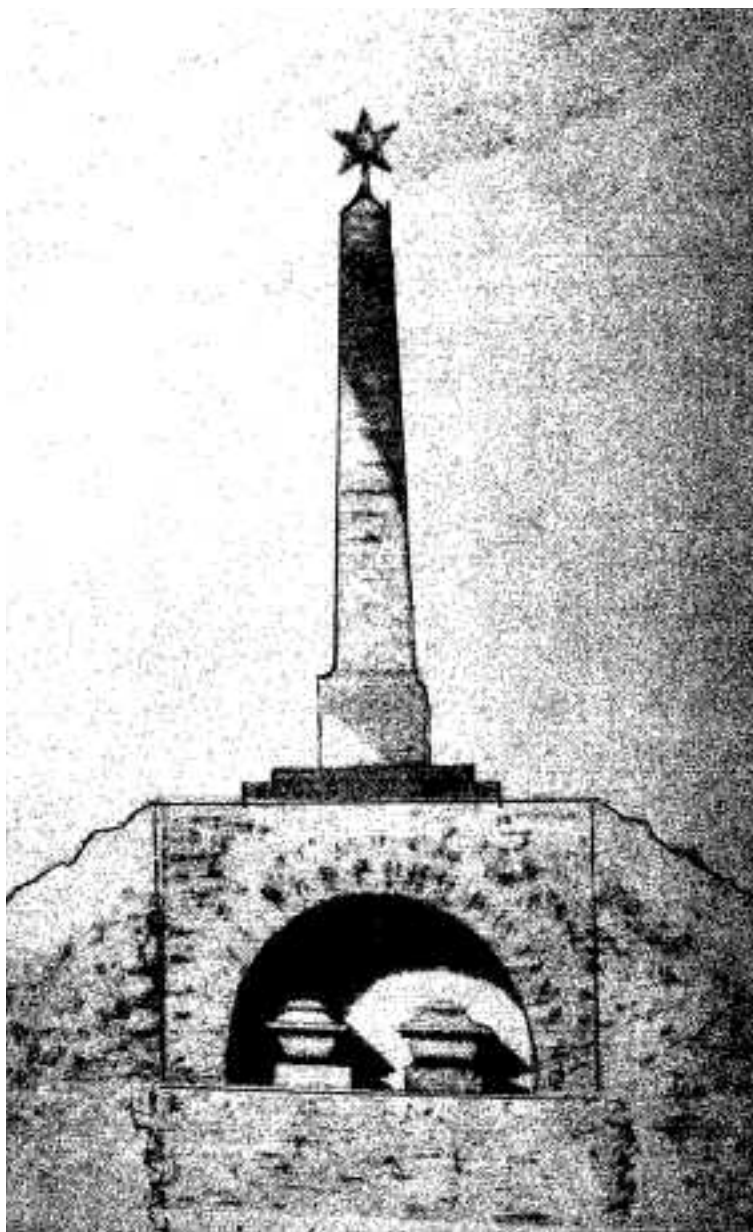
Olof Dahlin (1708-1763) är ännu allmänt känd som författare och historiker. Han utgav bland annat "Den svenska Argus", en samhällskritisk

tidskrift och var en ledande person under "upplysningstiden". Han blev chef för Kungl. Biblioteket 1737 och ledamot av Vetenskapsakademien 1742. Han adlades – von Dalin – år 1751, blev sekreterare i Vitterhetsakademien då den grundades år 1753 och rikshistoriograf 1755. Han var även riddare av Nordstjärneorden och titulerades hovkansler. Han anses ha varit en betydelsefull förnyare av det svenska språket. Dalin inledde arbetet med en Svea Rikes Historia, men hann inte fullborda den. Han avled ogift i sitt hus på Drottningholm den 12 augusti 1763 med jordfästning i Lovö kyrka.

Samuel Klingenskierna (1698-1765) var en genial matematiker och fysiker som är internationellt känd. Han var professor i Uppsala redan 1728 och bar senare titeln statssekreterare. Han deltog i den expedition, som i Lappland gjorde de observationer som visar att jordklotet är avplattat mot polerna. Han bevisade teoretiskt – i strid mot Newton – att det skulle vara möjligt att framställa akromatiska linser. Detta blev av epokgörande betydelse för utveckling av astronomiska teleskop. Klingenskierna tilldelades Nordstjärneorden.

Han dog som änklings år 1765.

Drottning Lovisa Ulrika ville hedra minnet av dessa båda framstående män genom ett värdigt – och ganska tidstypiskt – monument vid Lovö

"----Grafven, murad och hvälfd, af tillräckligt utrymme för bägges Lik, är öfvertäckt med Jord, i skepnad af en gammaldags Ättehög, med stenfot rundt omkring----"
 (Bild med text ur H. Hildebrandsson, Samuel Klingenskierna, KVA, Uppsala 1919, s.58)

kyrka. Vi ser en forntida nordisk gravhög och en egyptisk obelisk med latinska texter, krönt av Nordstjärnan; en under upplysningstiden ofta använd symbol för oförgänglighet. Gravsättningen ägde rum 17 augusti 1769 i närvaro av de kungliga, riksråden och representanter för akademierna.

År 1968 lät Svenska Akademien och Vitterhetsakademien gemensamt anbringa en pampig informationstavla i metall vid gravkullens stenfot. Där återges lätt läsbart de latinska texterna på obeliskens med översätt-

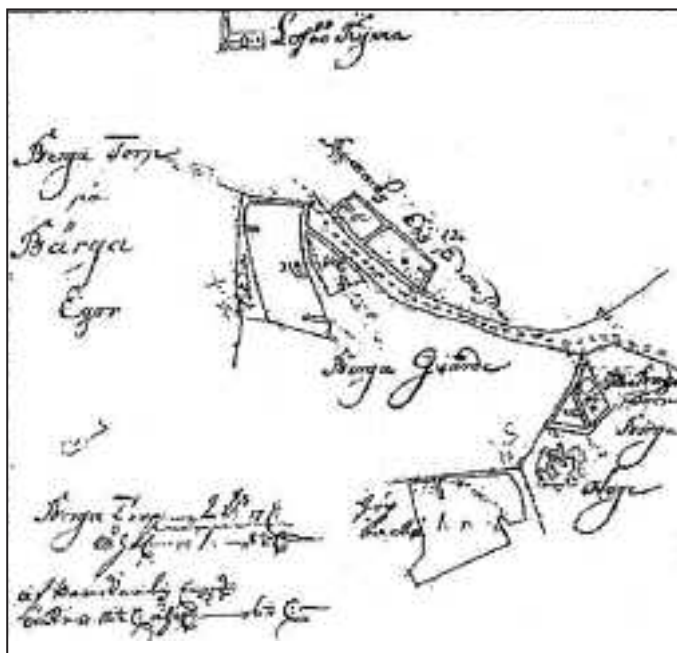
ning till svenska, en för vardera av de båda männen.

Särskilt kan kanske framhållas beträffande von Dalin att han "... var sedernas granskare, mer skarpögd än Argus" och att "...han lättade de kungliga mödorna med sina fina och ädla skämt."

Om Klingenskierna framhålls "... att han med sitt snille mätte jordens och med sitt namn fyllde den lärda världens krets".

Sannerligen snillrika formuleringar!

John Crafoord

Berga torp dyker upp på 1730 års karta med egen odlingsbar mark. Lövö kyrka syns överst.

Det tog sex års fritid och semesterar för Anders Ringatt återställa Berga torp.

Utflykt till Berga torp

Vilken fin bild på Berga torp det blev i förra numret! Jag behövde ett foto för artikeln om torp i allmänhet och om backstugan Jordkulan vid Breidablick. Berga torp låg bra till. Tillsammans med Kylli körde vi dit och hade tur. Emy och Johan Ring samt deras dotter Lydia råkade vara där. Berga torp är familjens sommarstuga. De berättade och visade några fotografier från torpets senare

historia. Förklaringen till torpets goda skick är att Johans pappa, arkitekten Anders Ring, gjort en mycket fin renovering. Berga torp var väldigt vanskött när Anders Ring 2004 hyrde det av Fastighetsverket. Huset hade ständiga inbrott och en del av den fasta inredningen var borta, bland annat vedspisen och en kamin. Hela torpet var äckligt, snuskigt, säger Anders.

Det tog sex års fritid och semesterar för Anders att återställa Berga torp. Det låg plastmattor på golven, som var ruttna och måste totalrenoveras. Skåp och bänkar gjordes om och en dörr togs upp mellan kök och kammare. En gammal vedspis köptes och Anders byggde upp en kachelugn i kammaren. Mängder av gammalt skräp måste bort och eldades på gårdsplan. Som belöning för allt arbete bekostade Fastighetsverket en 100 meter djup brunn för vatten till matlagning, medan man får vatten till disk, tvätt och dusch genom anslut-

ning till golfbanans bevätningsystem. Gasol sköter varmvatten och en spis med två plattor. En diskret solfångare på taket ger tillräcklig el för ledlampor och laddning av mobil och dator.

Höjdsträckningen mot norr med en del skog avskärmar vägljuden. Man hör inte trafikbullret och från gårdsplan ser man det stora öppna området mitt på Lovö med kyrkan i centrum. Berga torp har blivit ett litet paradis.

Berga gård finns med på jordbrukskartan från 1630 medan Berga

Arkitekten Johan Ring vid köksbordet njuter nog av sitt arbete med torpet.

torp dyker upp på 1730 års karta med egen odlingsbar mark. Berga torp var en egen liten gård med ägor i huvudgårdens utmarker. Berga torp ligger mot gränsen till Barkarby och det är lätt att orientera sig på kartan tack vare Lovö kyrka. Arrendet betalades med dagsverken för Berga.

Vilka människor bodde och arbetade på Berga torp? Husförhörslängderna berättar om människorna i husen på Lovö (register från 1780-

1786). Husförhören började 1688 och upphörde 1897. Man vet vilka som bodde i husen eftersom varje person förhöres om sina kunskaper, exempelvis om katekesen. Man antecknade också datum när de begick nattvarden. Från början antecknades de viktigaste kunskaperna, men mot slutet enbart att vederbörande bevisat förhör och begått nattvard. Barnens namn antecknades med födselsår på raderna under sina

Det renoverade köket. Anders Ring har tagit upp en dörr till kammar.

föräldrar. Husförhörslängderna har kolumner för varje år, men förhören blev oftast glesare.

Berga torp syns i husförhörslängderna första gången 1726. Där bodde en familj med en son. Senare tillkom en dotter. Det borde gå att följa torpets invånare med hjälp av husförhören. Men väldigt ofta växlar namnen i Berga torp. Jag har läst husförhören genom alla år. Torparna bodde inte kvar så länge. Ibland antecknas

datum för flytten och vart de flyttat. Detta är ett vanligt mönster för torpare, som hoppades på ett bättre liv någon annan stans. Uppgifterna om Berga torp i den sista husförhörslängden visar att företrädarna kom till Lovö och Berga torp 1887 och efterträdarna Karl August Gustafsson och Augusta Karolina Hubner, flyttade in den 19 november 1894. De gifte sig 1888 och barnen föddes alla fem på Lovö mellan 1881 och

11-20-2014

Alviken	56	Alsa	54
Anderssonsgården (Nackary)	53	Anderssonsgården	76
" (Nackary)	88	Kungliga Djurgården	31a
" (Nackary)	97	Kungshuset	41, 48
Nackary	97	Nackary	59
" , Backstugan	97	Nackary	59
" , Västergården	98	Nackary	59
" , Östergården	98	Nackary	59
Beaga	98	Nackary	59
" , torp	98	Nackary	59
Björnsåsen	98	Nackary	59
Bocten	98	Nackary	59
Bocten	98	Nackary	59
Bocten	98	Nackary	59
Djurgården, Kungliga	31a	Nackary	59
Drömmingsholm	3	Nackary	59
Dr. Bengtsson trädgårdstaden	29	Nackary	59
Dr. Kungsgården	105	Nackary	59
Dr. Slettenbäckens	8	Nackary	59
Dr. Trädgårdstaden	81	Nackary	59
Dyngstorp	82	Nackary	59
Elsby	97	Nackary	59
" , Mellangården	52	Nackary	59
" , Mellangården	52	Nackary	59
" , Västergården	61	Nackary	59
Fiskartorp (Nackary)	51	Nackary	59
" (Nackary)	88	Nackary	59
Fågelun	39	Nackary	59
Hatten	42	Nackary	59
Husta, Mellangården	100	Nackary	59
" , Nedergården	101	Nackary	59
" , Uppgård	98	Nackary	59
Hälsby	84	Nackary	59
Kanalen	58 &	Nackary	59

16

17

Skylten vid om Lunda gamla by berättar om boplatser från brons- och järnåldern. Texterna är skrivna av Bo Petré som har lett samtliga utgrävningar på Lovö, och översatta till engelska av lovöbon Peter Tucker.

Bertil Ottoson begrundar berättelsen med anknytning till Lugnet, bland annat om Gustav III:s försök att tillverka guld på kemisk väg.

Vår förnyade Fornstig

Klar nu – invigs officiellt i vår!

Många har sett åtminstone någon av Fornstigens nya informationsskyltar. På de platser där det är naturligt att börja vandra, finns orienteringsskyltar som berättar litet om Fornstigen

och markerar skyltens plats på den nya Lovökartan. De finns nu vid Kina slotts parkering, vid Karusellplan mot Götiska tornet, på Söderbysidan där stigen passerar Edeby

och korsar Ekerövägen, vid Prästviks parkering samt vid stigen mot Rörby vid Drottningholms golfbana.

Det är svårt att både välja och beskriva de mest intressanta informationsskyltarna vid gravfält, resterna av gamla torp, spår från krigets luftförsvar, Lovö fornborg vid Lunda med mera. Här ovan ser ni två av dem.

Förnyelsen är hänryckande bra.

Ett verkligt lyft för Fornstigen. Styrelsen kunde knappt tro att det kunde bli så fint!

I vår kommer vi att inviga den nya Fornstigen. Med pompa och fest. Du är välkommen. Datum, tid och plats kommer att finnas på hemsidan och i EleonoraPosten.

Bertil Ottoson

Lovö, en ö mitt i världen

Barndomens minnen av Lovön – en stor värld för en förskolegrabb! Och mer än så, det räckte med den lilla världens gräns, sedd från gården som världens medelpunkt, som var Norrby gård på Lovö. I söder var världens ände Lovö kyrka, Prästgården och Prästgårdsskogen. De fria åkrarna och fälten mellan Norrby och kyrkan skymdes endast av ”Kungens Tallbacke”, som tornar upp sig som ett trädbevuxet halvklot över det öppna jordbrukslandskapet. Tallbacken hade – förmodligen – varit en gammal vikingatida stormannagrav. Denna hade senare plundrats, en sänka i kullens mitt vittnar om att en gravskändning sannolikt ägt rum. Den gamla graven omgavs av marker som på morfars tid brukades omväxlande som betesvall och som brödsädsåker. Längs åkerrenarna, och inte bara runt Tallbacken, var det under hög- och eftersommar ofta rikt med ängschampignoner.

Det lägst belägna området mellan Norrby och Prästgården är gammal sjöbotten, med ett stort djup till fast mark. Detta förhållande var väl känt bland äldre Lovöbor. Långt senare – alltså mycket efter mina barndomsår på Norrby – kunde min moster, Greta Söderberg, påtala detta för de tidiga planerarna av västra förbifar-

ten. Som en stridbar motståndare till hela projektet kunde hon tala om för vägbyråkraterna att en placering av en tunnel i sträckningen under Lovö kyrka och vidare mot Norrby var en urusel dragning från grundläggnings-synpunkt (bland mycket annat). Det är inte utan jag kommer att tänka på planering och genomförande av tunneln genom Hallandsåsen! (Där togs goda råd inte ad notam av självsvåldiga och alltför egenförträffliga planerare, med fleråriga förseningar och stora tilläggskostnader som följd!) Men denna fråga – om förbifarten under Lovö får anstå till andra elaka kommentarer i ett annat sammanhang!

Vid sydöstra och östra gränsen av min lilla värld på Lovö fanns Barkarby och Loberget. Bergsnamnet var naturligtvis spännande för en liten grabb: Fanns det lodjur på ön, och särskilt på berget? Både mormor och morfar förmedlade grundläggande naturkunskaper till barnbarnet. Givetvis var ”de farliga djuren” spännande - och i särskild mån blev rovfåglar viktiga för detta intresse för naturens ”farlighet”. Såväl duvhök, som ormråk och – mer ”mystiskt” - ugglor fanns i skogarna runt Norrby.

Mest spännande var fiskljusten som (fortfarande) häckar i norra änden av

Världens medelpunkt var Norrby och världens ände låg vid Lovö kyrka...

ön i vad vi då kallade ”Kronoparken”. På mer officiella kartor kallas denna stora skog Norrby skog. Nåväl den hade drag av urskog, och kunde bjuda på en skogspromenad från Lovö vattenverk till Dyviken. Denna promenad var ett riktigt långtrask för en liten grabb. I änden på promenaden, längs vägen mellan Dyviken i nordväst och Norrby, finns en vattenkälla med friskt, kallt och gott vatten. Att få klunka i sig detta vatten var en sann njutning efter en lång skogspromenad.

I Dyviken härskade Sven Brewitz, som var trädgårdsmästare. På inte alltför stor yta odlades blommor och grönsaker. En grön lastbil nyttjades för transport in till Stockholm för att säljas. Då jag börjat folkskolan i

Abrahamsberg, men fortfarande bodde (ibland) på Norrby kunde jag få åka med Sven, som släppte av mig vid Abrahamsbergsskolan – ibland var det också mjölkbilen, som levererade mjölken in till Stockholm, som jag fick lifta med.

Nåväl, utmed vägen mellan Dyviken och Norrby finns fortfarande Nytorp, som för övrigt är sommartillhåll för min barndomskamrat Claes Florgård. Hans familj var stadigast sommar-gäster på Nytorp, och Claes och hans bror Anders blev givetvis nära kompisar. Mormor Carin Valborg hade understundom vissa synpunkter på mitt val av lek-kamrater, hon ansåg att ladugårdskar-lens pojkar Bengt och Gunnar Lundin var bättre umgänge, de bodde

Ett klipp ur Svenska Dagbladet från år 1950 berättar om "Travkungen Carl Cecil Blekström på Norrby" som gärna vill rädda "Lovös enda 1600-talsbondgård, det gamla Norrbyhusen, som tecknaren Carlqvist fångar härovan." Cecil Blekström vill också ha lösning på gåtan "vem som vid Lunda rest muren på fotot och varför och när. Liksom han också vill veta vad de tre svarade hälen ... i hälen innanför muren tjänat till".

ju året runt – men jag fick dock aldrig klart för mig varför jag skulle välja! Förmodligen var min brist på lydnad redan då påtaglig – alltså lekte jag med bägge brödraparen! Nu är det sällan så, att ungar bekymrar sig om klass eller börd – har man kul ihop är det vad som gäller! Bengt, som är några år äldre än jag blev en tidig idol. Idrottsintresset vaknade genom honom, och särskilt att spela fotboll. De första små matcherna avgjordes i en sluttande kalvhage, omedelbart utanför la'gårn på Norrby. Gunnar – ett år yngre än jag – blev den självklare motståndaren. Högtidligt blev det när Westergrens måg kom på besök. (Westergren var "förste dräng", eller snarare förman, och som övriga arbetare på gården hållna i djup respekt av både morfar Carl Cecil och mormor Karin Valborg). Han (mågen, alltså) var ju nästan "stor" fotbollsspelare som spelade i Hagalunds A-lag. Givetvis var han AIK-are, vilket smittade av sig på Gunnar. Däremot följde jag min idol Bengts i val av idollag: Djurgården. Förhållandet mellan smågrabbar med olika idollag var dock utomordentligt gott! Jag kan över huvud taget inte påminna mig en enda fysisk kontrovers från mina första 12 år på grund av olika kärlek till de storstockholmska lagen! Däremot blev vi med åren duktiga att "slänga käft" om detta och om andra saker av större eller mindre vikt för busgrabbar.

Nå, åter till den lilla Lovövärlden: Ladugårdskarlen Lundin bodde med familj i den bortersta av de tre arbetarhusen. Dessa hade en identisk planlösning med stort kök i gammaldags stil, vardagsrum och liten sov-kammare. Husen hade källarvåning med våtutrymmen och matförråd, samt givetvis värmepanna, som jag minns det, vedeldad. Som förebild för dessa tre hus tjänade säkert de tidiga "egnahemshusen" i Stockholms närförorter. Till varje arbetarhus hörde ett hönsbushus. Särskilt spännande var att upptäcka att arbetarfamiljerna hade olika hönsraser, och inte som mormors vita höns!

Sophaneringen var av enklaste slag. Dåtiden hade ingen central insamlingsfunktion, utan en diskret närhet till boningshusen var avgörande för var soporna hamnade. Ett gott kamouflage var ofta en rejält tilltagen skogsdunge, gärna i kombination med ett mindre bergsstup. För oss smågrabbar var givetvis dessa enskilda soptippar spännande fyndplatser. Var nu dessa tippar farliga för miljön? Jag dristar säga nej! Avfallets art och mängd på den tiden – för ca 60 till 70 år sedan var något helt annat än vad vi idag producerar – väsentligt färre komplexa föreningar (mer eller mindre okända) och långt mindre mängder lämnade ett bondehushåll jämfört med dagens mer överkonsumerande stadshushåll!

Mellan de tre arbetarbostäderna

och mangårdsbyggnaden låg en av morfars ögonstenar – ”gammelstugan”, med anor från 1700-talet. Denna var en typisk parstuga med farstu, en liten kammare rakt fram och till höger och vänster fanns gammaldags, stora kombinerade kök och boningsrum. En stor vedeldad spis hade givetvis flera funktioner, inte bara för matlagning, utan också för värmeållning vintertid och för uppvärmning av vatten! Det sista året stugan nyttjades var sommaren 1953 då goda vänner från Abrahamsberg blev inbjudna att ha sommarlov. Dessvärre revs senare denna vackra byggnad. En av flera som stred hårt för att den skulle stå kvar var Berit Wallenberg, dock förgäves.

Under 1940-talet användes det ena storköket varje augusti för kräftskiva, som anordnades av ”Fiskis”, eller Sötvattenlaboratoriet som var beläget nordväst om Kungsgården. Min moster Greta Söderberg arbetade där som sekreterare åt alla vatten- och fiskevårdare. ”Fiskis” är embryot till Naturvårdsverket. Enligt Greta var dessa vattenpionjärer – entusiaster och grundkunniga vetenskapare – övertygade om att de på ”Fiskis” var långt mer effektiva än den senare stora statliga byråkratin på Naturvårdsverket. Nåväl, vare därmed hur som helst, en välgrundad tanke är dock, att de kräftskivor som gick av stapeln i ”gammelstugan” nog fortfarande söker sin like – både vad gäller

kvaliteten på kräftor, miljö och stämning!

Det fanns tre vägar ut i den större världen från Norrby: I nordväst – vägen förbi Nytorp och Dyvik ner till Mälaren och en brygga där grunda båtar kunde lägga till. Min mors morfars, Frans, som var en krutgubbe, kom ibland med sin eka försedd med aktersnurra från Klubbensborg, Mälarhöjden, på somrarna. Denne man förtjänar för övrigt ett eget kapitel i mina minnen!

I sydväst – vägen ner till Lovö vattenverk och till den blå bussen nr 3:s vändhållplats. På den tiden ägdes bussbolaget av Wallenbergkoncernen och bolaget hette MOAB, Mälaröarnas Omnibuss aktiebolag. Nr 3 gick på den tiden ända från Fridhemsplan ut till vattenverket, och passerade genom Abrahamsberg på Gustaf den tredjes väg. Denna förbindelse blev min återfärd till Norrby från Abrahamsbergs folkskola.

I nordost – en längre väg via Bocktorp, som blev min moster Gretas och morbror Tores hem i många år, och genom skogen till Rörby. Där kunde man kliva på buss 3, som också betjänade personalen på FRA (Försvarets Radioanstalt).

Dessa vägar ut från den lilla Lovö-världen kunde leda långt ibland, men framförallt var det vägen till Abrahamsberg som blev den vanliga passagen ut i en vidare värld!

Stig Morling

Ovan: Att illustrera och skriva barnböcker var en av Kaj Beckmans talanger. *Lisen kan inte sova* är något av en klassiker och är översatt till många språk däribland japanska.

”Lära, leva, göra fel och våga”

*För att lära sig leva måste man våga
ibland blir det fel – alldeles fel.*

Man måste våga göra fel.

*För att lära sig leva
måste man göra fel.*

Och så börja om, gång på gång.

Göra fel igen – börja om.

Gång på gång.

En dag lär man sig kanske att leva.

Att lära, leva, göra fel och våga var Kajs livsfilosofi. Men ingen går omärkt och alltid stark genom livet

och så var det även för Kaj.

Kaj, eller Karin Thelander som hon egentligen hette men själv valde bort, föddes den 2 februari 1930 i Enköping, men växte upp i Gävle.

Redan som fyraåring hade Kaj gjort sitt yrkesval. Hon skulle bli en sån som gjorde böcker.

Kaj växte upp i en miljö som stimulerade hennes konstnärliga ådra. Modern var själv konstnär, men hade fått lägga sin karriär åt sidan för hushållsplikter då hon gifte sig med en

bankdirektör. Kaj fick sin konstnärsutbildning på Konstfack och Grafiska skolan på Konstakademin.

Det var på Konstfack som hon träffade sin blivande man, Per Beckman. Under en fest på skolan såg hon Pelle dansande på bordet. Kaj bestämde sig genast för att han var den rätte för henne. För säkerhets skull så friade hon själv och fick ja.

En solig vårdag cyklade dom ut till lilla Lovö efter att ha läst en annons i DN. Det fanns en lägenhet i Minerva att hyra, om man var villig att hjälpa till med trädgårdsarbete. Kaj charmade major Kjelanders och så blev hon

och Pelle Drottningholmsbor.

Många minns Kajs milda väsen och den ljusa klangfärgen i hennes röst. Men under ytan fanns en sammansatt grubblande och reflekterande personlighet. Efter en lång livskris och påverkan under sina resor blev katolska kyrkan hennes hemvist. Hon kände sig hemma där med den liturgiska disciplinen, stillsamheten och lugnet. Även Pelle anslöt sig till katolicismen.

Att illustrera och skriva barnböcker var en av Kajs talanger. Mest känd blev hon för sagorna om *Måns och Mari*, som beskriver deras förhåvan-

Ur "Mikrovärld". Med denna teckning illustrerar Kaj Beckman ett citat ur "Dikternas bok":

Anden är nära
vars väsen ingen vet.
Vem kan stå oviss därom?

"Jag har alltid sökt nya uttrycksformer: tecknat, målat, broderat, illustrerat, skrivit.

För många år sedan skaffade jag mig ett mikroskop. Mellan två glasskivor i ett mikroskop lade jag en bit av en insekt eller en detalj av en växt. En helt ny värld öppnade sig och jag blev mikroskopets fånge. Vad intet öga skådat fick jag se. Varje dag gav nya upplevelser. Med utgångspunkt i vad jag såg började jag teckna på elfenbenskartong med blyerts i toner från ljusaste grått till djupaste svart. Den blev en form av meditation, ett försjunkande. Efter några år kom tanken att göra en bok av teckningarna och korta texter som berörde ämnet mikrokosmos. Jag gick med slagruta i mitt bibliotek och mötte gamla kineser och många av vår tids poeter. Alla hade de fångats av tankar om de naturens under som omger oss. De hade som jag förundrats och förvånats.

Jag önskar att den här boken ska ge upphov till meditationer över skapelsens undanskymda, ofta förtrampade och förbisedda underverk".

Ur Kaj Beckmans *Mikrovärld*

den från vår till vinter. *Lisen kan inte sova* är något av en klassiker och är översatt till många språk däribland japanska.

I Danmark blev Kaj mycket känd för sina illustrationer av H.C. Andersens sagor och sina porslinsmålningar på Kungl. Dansk med motiv ur samma sagor. Hon illustrerade bland annat även *Skattkammaren* och ram-sor av Lennart Hellsing, som för övrigt var en av Kajs många vänner.

Hon fick Elsa Beskowplaketten.

Kajs favoritobjekt var blommor och det märks väl i illustrationerna till *Harriet Hjorts Blomstervandring*.

I sin produktion för vuxna vill jag framhålla antologin *Kvinnotankar* och *Cirkusvärld*.

Hennes produktion präglas av stor mångsidighet och experimenterande. Hennes målningar, teckningar och

collage visades ofta på Galleri St. Nicolai i Gamla Stan.

Från mitten av 40-talet levde Kaj och Per halvårsvis på Fårö. När den lilla sjöboden vid Helgumannens legendomspunna fiskeläger blev för trång, byggdes ett litet grått hus med två ateljéer en bit upp på burgen. Där arbetade Kaj och Pelle tillsammans förenade i en kreativ symbios. Där umgicks de med likasinnade under festliga former. Den milda och blomsterälskande Kaj fann sitt hem nära den yttersta rauken där jord, himmel och hav går samman.

I Lovö kyrka kan vi se två altarbrunn som Kaj broderat. Hon har själv berättat att under skoltiden låg alltid hennes handarbeten skrynkliga och halvfärdiga på slarvbordet.

Ekerö bibliotek hyser konstverket Hamnstad som Kaj och Pelle skapat av vrakgods från Fårö.

Kaj slutade sitt liv på Kullens vårdhem den 15 augusti 2002. I hennes dödsannons ingick några rader från en av hennes dikter:

*Jag drömmer ibland att jag flyger högt uppe
i det blå.*

*Jag är lycklig och lätt där jag snävar
omkring.*

Att jag inte har vingar – gör ingenting.

Ingegerd Thelander
Mikael Beckman
Gocki Sköld Linge

Malin Bejer som ung framför sitt eget sommarhus. I bakgrunden det hus föräldrarna hade som sommarställe.

Till minne av Malin Bejer

Under många år var Malin uppskattad sekreterare i Lovö hembygdsförening. Malin avled den 26 oktober 2014. Till hennes minne publicerar vi delar av den EP-artikel som skrevs av

Karin Wahlberg i samband med Malins 90-årsdag 2010:

Malins far, litteraturhistorikern Agne Bejer, är förknippad med återupptäckten av Drottningholmsteat-

ern på 1920-talet. Han kom från denna tid och fram till 1952 att tillbringa somrarna vid Drottningholm tillsammans med familjen. För Agne Beijer innebar det arbete med att iordningställa teaterbyggnaden och verksamheten i den. År 1952 flyttade Malin med sina föräldrar till våningen i den renoverade Kyrkpaviljongen för åretruntboende.

Malins ideella engagemang var åtskilliga. På ett fotografi finns bland andra Václav Havel, dennes hustru, förre slottsarkitekten vid Drottningholm Jan Lisinski och Malin, en följd av Malins engagemang i Charta 77-stiftelsen. Malin var kassör i Humanistiska förbundets Stockholmsavdelning under 46 år.

Via föreningens sekreterare Jutta Waller kom Malin att arbeta aktivt för Lovö hembygdsförening. Som medlem sedan 1950-talet mindes Malin styrelsemöten med Berit Wallenberg på Nedre Viken.

Malin var under en kortare period på 1980-talets ordförande i förening-

en. Hennes främsta uppgift var den som sekreterare, från 1982 till 1999. Hennes protokoll var exemplariskt korrekta och koncisa. Under Malins tid i styrelsen firades år 1987 200-årsminnet av den nya väg- och broförbindelsen via Traneberg och Nockeby till Drottningholm. Föreningen firade i Brostugan där Berit Wallenberg berättade om Drottningholms "brohistoria". Hon fick hålla föredraget två gånger eftersom det var så stor publik. Ett annat högtidlighållande som Malin var ansvarig för var minnet av Gustav III:s död.

Utöver själva styrelsearbetet var Härje Bäärnmans studiecirkel särskilt minnesvärda. Det fick inte vara fler än tio deltagare och dessa måste kunna bidra med något om Lovös historia. Malin sammanställde och förtecknade hela föreningens arkiv. Det hade vi nytta av när en stor del av arkivet flyttades till Mälaröarnas folkrörelsearkiv i Stenhamra.

Bertil Ottoson

Visgruppen Kristall: Anne-Li Holmgren-Lomaus, Gocki Sköld-Linge och Göran "Floda" Lomaus, lärde känna Kaj när hon bodde i Drottningholm. En vårdag 1983 undrade Kaj om vi ville göra musik till hennes dikter. Det gjorde vi gärna och det resulterade i en CD-skiva: "Vandring" Förutom CD:n finns texterna till dikterna och även illustrationer som Kaj gjort. CD:n finns att köpa för 150:-, kronor inkl. fraktkostn. Beställes via mail: floda.basso@telia.com

Eleonora-Posten

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Ingela Mæchel Westerberg

Manusstopp till nr 1 2015 den 13 februari

Lovö Hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygd.com

Plusgiro 8812-0